

आंतरराष्ट्रीय दर्जाच्या शाळा निर्मितीचे निकष

महाराष्ट्र शासन

शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: शैगुवा-२०१७/प्र.क्र.१५२/१७/एसडी-६

मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,

मंत्रालय (विस्तार), मुंबई- ४०० ०३२.

दिनांक:- ३० नोव्हेंबर, २०१७

वाचा -

१) शासन निर्णय क्रमांक: शैगुवा - २०१६/(२९/१६)/ एसडी-६, दिनांक १४ ऑक्टोबर, २०१६

प्रस्तावना -

शासन निर्णय दिनांक १४ ऑक्टोबर, २०१६ नुसार राज्यातील मुलांना आंतरराष्ट्रीय दर्जाचे उत्तम शिक्षण देण्यासाठी राज्यात स्थानिक स्वराज्य संस्थांच्या, आदिवासी विकास विभाग व सामाजिक न्याय विभाग, शालेय शिक्षण विभाग यांच्या शाळांमधून आंतरराष्ट्रीय शैक्षणिक दर्जाच्या १०० शाळा निर्माण करण्याचा निर्णय घेण्यात आला आहे. त्यानुसार आंतरराष्ट्रीय दर्जाच्या शाळा तयार करण्यासाठी शाळा निवडीचे निकष निश्चित करण्याचे प्रस्तावित होते.

शासन निर्णय-

राज्यात आंतरराष्ट्रीय शैक्षणिक दर्जाच्या १०० शाळा निर्माण करण्याच्या प्रक्रियेमध्ये पहिल्या टप्प्यात राज्यात आंतरराष्ट्रीय शैक्षणिक दर्जाच्या शाळा कशा असतील याचे उत्तम उदाहरण राज्यासमोर ठेवतील अशा १० आंतरराष्ट्रीय शाळा निर्मिती करण्याचे विचाराधीन आहे. या शाळा प्रत्येक विभागामध्ये पुढील प्रमाणे निर्माण करण्यात येतील. या शाळा त्या विभागासाठी मार्गदर्शक म्हणून काम करतील अशा शाळांना “ओजस शाळा” असे संबोधण्यात येईल. आंतरराष्ट्रीय शाळांना महाराष्ट्र विद्या प्राधिकरणाच्या आंतरराष्ट्रीय गुणवत्ता कक्षाकडून मार्गदर्शन आणि सहकार्य मिळेल.

२. ओजस आंतरराष्ट्रीय शाळा त्यांच्या परिसरातील इतर ९ आंतरराष्ट्रीय शाळांना आंतरराष्ट्रीय शाळा दर्जा प्राप्त करण्यासाठी मदत करतील. या ९ शाळा “तेजस” आंतरराष्ट्रीय शाळा म्हणून ओळखल्या जाणार आहेत.

३. राज्यात “ओजस” व “तेजस” आंतरराष्ट्रीय शाळा पुढील प्रमाणे निर्मित करण्यात येतील.

अ) ओजस आंतरराष्ट्रीय शाळा.

अ.क्र	विभाग	ओजस आंतरराष्ट्रीय शाळा
१.	कोकण विभाग (मुंबई वगळून)	१
२.	पुणे विभाग (पुणे शहर वगळून)	१
३.	औरंगाबाद विभाग	२
४.	नाशिक विभाग	२
५.	अमरावती विभाग	२
६.	नागपूर विभाग	२
एकूण		१०

मुंबई शहर व पुणे शहर येथे आंतरराष्ट्रीय शाळांचे उत्तम उदाहरण असणाऱ्या शाळा पूर्वीपासून अस्तित्वात असल्याने ओजस आंतरराष्ट्रीय शाळा सदर शहरे वगळून निवडण्यात येतील.

ब) तेजस आंतरराष्ट्रीय शाळा खालीलप्रमाणे असतील

अ.क्र	विभाग	तेजस आंतरराष्ट्रीय शाळा
१.	कोकण विभाग	०९
२.	पुणे विभाग	०९
३.	औरंगाबाद विभाग	१८
४.	नाशिक विभाग	१८
५.	अमरावती विभाग	१८
६.	नागपूर विभाग	१८
एकूण		९०

४. तेजस आंतरराष्ट्रीय शाळांसाठी सर्व महानगरपालिका क्षेत्रातून प्रत्येकी १ शाळा व सदर जिल्ह्यातील ग्रामीण भागातील किमान २ शाळा निवडण्यात येतील आदिवसी विकास विभाग व सामाजिक न्याय विभागाच्या प्रत्येकी २ शाळा तेजस आंतरराष्ट्रीय शाळांसाठी निवडण्यात येतील तेजस आंतरराष्ट्रीय शाळांसाठी निवड प्रक्रियेतून उपरोक्त नमूद विभागवार शाळांच्या संख्येच्या अधीन राहून गुणानुक्रमे प्रथम ९० तेजस आंतरराष्ट्रीय शाळा निवडण्यात येतील.

५. “ओजस” व “तेजस” आंतरराष्ट्रीय शाळा निर्मितीसाठी पुढीलप्रमाणे नियोजन करण्यात आले आहे.

अ.क्र.	तपशील	प्रस्तावित तारखा
१.	ओजस आंतरराष्ट्रीय शाळा व तेजस आंतरराष्ट्रीय शाळा यांची निवड	नोव्हेंबर ते डिसेंबर २०१७
२.	ओजस आंतरराष्ट्रीय शाळेसाठी शिक्षकांची निवड	नोव्हेंबर ते डिसेंबर २०१७
३.	आंतरराष्ट्रीय शाळा निवड व शिक्षक निवड यांचे आदेश	जानेवारी २०१८
४.	ओजस आंतरराष्ट्रीय शाळा व तेजस आंतरराष्ट्रीय शाळा प्रत्यक्षात सुरुवात	फेब्रुवारी २०१८ पासून
५.	ओजस आंतरराष्ट्रीय शाळेसाठी आंतरराष्ट्रीय गुणवत्ता कक्ष, महाराष्ट्र विद्या प्राधिकरणामार्फत सहकार्य व मार्गदर्शन	फेब्रुवारी २०१८ पासून
६.	ओजस आंतरराष्ट्रीय शाळांनी तेजस आंतरराष्ट्रीय शाळांना सहकार्य व मार्गदर्शन	जून २०१९ पासून
७.	राज्यातील १०० ओजस आंतरराष्ट्रीय शाळा व तेजस आंतरराष्ट्रीय शाळा आंतरराष्ट्रीय चाचण्यांना (PISA, TIMSS, PIRLS) सामोरे जाणे	मार्च २०२१ आणि मार्च २०२२

६. राज्यात आंतरराष्ट्रीय शैक्षणिक दर्जाच्या १०० शाळा निर्माण करण्याची ही प्रक्रिया पुढीलप्रमाणे ४ टप्प्यात केली जाईल.

टप्पा	कृती तपशील
१.	<p>शाळा निर्मितीसाठी अर्ज मागणी</p> <p>आंतरराष्ट्रीय शाळा निर्मितीसाठी अर्ज करण्यासाठी महाराष्ट्र विद्या प्राधिकरणा मार्फत लिंक देण्यात येईल. सदर लिंक वर केवळ स्थानिक स्वराज्य संस्थेमार्फत चालविल्या जाणाऱ्या अनुदानित शाळांकडून नाव नोंदणी करण्यात यावी. (या अगोदर अर्ज केलेल्या शाळांनी परत अर्ज करणे आवश्यक आहे.)</p> <p>आंतरराष्ट्रीय शाळेसाठी अर्ज करताना पुढील बाबी लक्षात घेण्यात याव्यात</p> <ol style="list-style-type: none"> १. आंतरराष्ट्रीय शाळेसाठी शाळेतील घटकांचा पुढाकार २. शाळेतील विद्यार्थी पटसंख्या प्रत्येकी २ तुकड्या- <ol style="list-style-type: none"> १. १ ली ते ५ वी - ३०० विद्यार्थी २. ६ वी ते ८ वी - २१० विद्यार्थी ३. ९ वी ते १० वी - १६० विद्यार्थी ४. किमान १००० पटसंख्या सामावण्याची क्षमता <p>एखाद्या विभागात दोन तुकड्यांच्या शाळांनी अर्ज न केल्यास एक तुकडी असलेल्या शाळांना प्राधान्य देण्यात येईल.</p> <p>राज्यातील काही उत्तम शाळांमध्ये सद्यस्थितीमध्ये उपरोक्त नमूद पटसंख्या असेलच असे नाही. तथापि गेल्या काही वर्षात शाळेतील पटसंख्येत झालेली वाढ व शाळेत परिसरातील गावांमधून आपल्या गावातील शाळेऐवजी सदर शाळेत येणारे विद्यार्थी, शाळेतील शिक्षकांची इच्छा व इतर अनुषंगिक बाबींचा विचार यानुसार सदर शाळेच्या पटसंख्येची अट आयुक्त(शिक्षण)यांच्या अध्यक्षतेखालील समिती शासन मान्यतेने शिथिल करू शकते.</p> <ol style="list-style-type: none"> ३. मुलभूत पायाभूत सुविधा <ol style="list-style-type: none"> १. शाळेची उत्तम इमारत २. शाळेची प्रवेश क्षमता वाढविण्याची सोय ३. मुले आणि मुलींसाठी वेगळे स्वच्छतागृह ४. इंटरनेट सुविधा ५. स्वच्छ परिसर ६. शैक्षणिक तंत्रज्ञानाच्या वापरासाठी सुविधा ७. विद्यार्थ्यांसाठी वाहतूक व्यवस्था ४. शाळा व्यवस्थापन समितीची मान्यता ५. ग्रामपंचायत/नगरपालिका/महानगरपालिका मान्यता ६. शाळास्तरावर इतर सुविधा निर्माण करण्यासाठी CSR/ लोकसहभाग मिळण्याची शक्यता

२.	<p>जिल्हा स्तरीय समिती कडून शाळांचे प्राथमिक नामांकन</p> <p>जिल्हा स्तरीय समिती मध्ये मुख्य कार्यकारी अधिकारी हे संबंधित जिल्ह्यांचे शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक व माध्यमिक), विभागीय उपसंचालक, प्राचार्य, जिल्हा शैक्षणिक सातत्यपूर्ण व्यावसायिक विकास संस्था (सदस्य सचिव) व मु.का.अ. यांनी नमूद केलेले इतर सदस्य यांच्याशी चर्चा करून जिल्हा स्तरावरून प्रति जिल्हानिहाय ४ शाळांना आंतरराष्ट्रीय शाळेसाठी नामांकित करतील.</p> <p>आंतरराष्ट्रीय शाळा नामांकन करण्यासाठी मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखालील उपरोक्त सदस्यांची समिती जिल्हास्तरावरून प्रतिनिहाय ४ शाळांची नामांकन यादी आयुक्त (शिक्षण) कार्यालयास पुढील प्रक्रियेसाठी पाठवतील. याप्रमाणे राज्यातील ६ विभागातील ३५ जिल्ह्यांमधून (मुंबई वगळता) १४० नामांकन केलेल्या शाळांची यादी आयुक्त(शिक्षण) कार्यालयास प्राप्त होईल.</p> <p>राज्यातून महाराष्ट्र विद्या प्राधिकरण मार्फत दिलेल्या लिंकवर प्राप्त झालेले अर्ज संबंधित विभागीय शिक्षण उपसंचालक व शिक्षणाधिकारी यांच्याकडे आंतरराष्ट्रीय गुणवत्ता कक्ष, महाराष्ट्र विद्या प्राधिकरणामार्फत पाठविण्यात येतील.</p>
३.	<p>शाळा निवड कार्यशाळा</p> <p>मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखाली गठित जिल्हास्तरीय समितीकडून प्राप्त झालेल्या १४० प्राथमिक नामांकन शाळांमधून ओजस व तेजस शाळा निवडीसाठी निवड कार्यशाळा पुणे येथे आयोजित करण्यात येणार आहे.</p> <p>सदर कार्यशाळा आंतरराष्ट्रीय गुणवत्ता कक्ष, महाराष्ट्र विद्या प्राधिकरण हे इतर सहकारी NGO सोबत आयोजित करेल. सदर निवड कार्यशाळेची प्रक्रिया आयुक्त(शिक्षण) यांच्या अध्यक्षतेखालील समिती विहित करेल, ज्यामध्ये संचालक, महाराष्ट्र विद्या प्राधिकरण, सर्व विभागीय उपसंचालक, (शिक्षण संचालक (प्राथमिक) तसेच शिक्षण संचालक (माध्यमिक व उच्च, (माध्यमिक विभाग प्रमुख) आंतरराष्ट्रीय गुणवत्ता कक्ष आणि राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील नामांकित NGO सदस्य असतील.</p> <p>शाळा निवड कार्यशाळेसाठी संबंधित शाळांनी शाळेतील सर्व शिक्षक, मुख्याध्यापक यांनी केंद्र प्रमुख, विस्तार अधिकारी, गट शिक्षण अधिकारी, शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक व माध्यमिक) यांच्यासह उपस्थित रहावे.</p> <p>शाळा निवडीचे निकष पुढीलप्रमाणे असतील</p> <ol style="list-style-type: none"> १. शाळेचे नेतृत्व (३० % भारांश) <ol style="list-style-type: none"> १. शाळा व विद्यार्थी यांच्या साठी उच्च गुणवत्तेसाठी ध्येय २. समूह व्यवस्थापन आणि नेतृत्व ३. इतर शाळांना मार्गदर्शन/ प्रशिक्षण देण्याची क्षमता २. शिक्षकांची गुणवत्ता (२५% भारांश) <ol style="list-style-type: none"> १. स्वतःकडून व विद्यार्थ्यांकडून उच्च अपेक्षा २. सांघिक कार्य क्षमता, प्रभाव व प्रेरणा क्षमता ३. PISA चाचणीमध्ये संपादणूक

	<p>३. शाळेचे ध्येय (२५% भारांश)</p> <ol style="list-style-type: none"> १. आंतरराष्ट्रीय का? तुम्ही का? २. शाळेचे ध्येय साध्यतेसाठी प्रयत्न ३. समाजावर प्रभाव <p>४. प्रशासकीय मदत (२०% भारांश)</p> <ol style="list-style-type: none"> १. केंद्रप्रमुख, गटशिक्षणाधिकारी, शिक्षणाधिकारी, मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांचे सहकार्य २. सहभागी घटकांचा विश्वास आणि मदत <p>राज्यातील अनेक शाळांमध्ये उत्तम पायाभूत सुविधा आहेत. तथापि अशा शाळांनी (अशा शाळेमधील मुख्याध्यापक व शिक्षक यांच्या अनुत्सुकतेमुळे) सदर प्रक्रियेसाठी अर्ज न केल्यास, संबंधित शाळेचे प्रशासन सदर शाळेसाठी अर्ज करू शकते. अशा शाळेच्या संबंधित प्रशासन अधिकारी यांनी निवड प्रक्रियेसाठी उपस्थित रहावयाचे आहे. या शाळांच्या बाबतीत प्रशासनाच्या दुर्दम्य इच्छाशक्तीस व शाळेमध्ये उपलब्ध पायाभूत सुविधा यांना भारांश दिला जाईल.</p> <p>अशा वेळी सदर शाळेची निवड तेजस आंतरराष्ट्रीय शाळेसाठी झाल्यास सदर शाळेसाठी निवड प्रक्रियेतून शिक्षक दिले जातील.</p> <p>उपरोक्त निकषांनुसार आयुक्त (शिक्षण) यांच्या अध्यक्षतेखालील समिती ओजस व तेजस आंतरराष्ट्रीय शाळा निवडेल.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ निवड प्रक्रियेतील प्रथम १० शाळा - ओजस आंतरराष्ट्रीय शाळा ✓ निवड प्रक्रियेतील त्यानंतरच्या ९० शाळा - तेजस आंतरराष्ट्रीय शाळा या वर दिलेल्या विभागनिहाय तपशीलाप्रमाणे निवडण्यात येतील.
<p>४.</p>	<p>मुख्याध्यापक व शिक्षक निवड कार्यशाळा-</p> <p>सदर समिती ओजस आंतरराष्ट्रीय शाळांसाठी निवडण्यात आलेल्या शाळांमधील मुख्याध्यापक व शिक्षकांची गुणवत्ता विचारात घेऊन अजून लागणाऱ्या शिक्षक व मुख्याध्यापक यांची गरज निश्चित करेल. निवडण्यात आलेल्या १० शाळेतील कार्यरत असणारे कोणते शिक्षक सदर शाळेतच राहतील याविषयी निवड प्रक्रियेनंतर समिती निर्णय घेईल.</p> <p>समितीच्या निर्णयानंतर मुख्याध्यापक व शिक्षकांच्या रिक्त जागा निवडीसाठी पुन्हा निवड कार्यशाळा घेण्यात येईल. यासाठी आंतरराष्ट्रीय गुणवत्ता कक्ष, महाराष्ट्र विद्या प्राधिकरण मार्फत नव्याने लिंक तयार करून इच्छुक शिक्षक, मुख्याध्यापकांकडून अर्ज मागविण्यात येतील. या अगोदर “I want Challenge” लिंक वर अर्ज केलेल्या, आंतरराष्ट्रीय शाळांमध्ये कार्य करण्यासाठी उत्सुक असणाऱ्या मुख्याध्यापक व शिक्षक यांनाही सदर निवड कार्यशाळेसाठी आमंत्रित करण्यात येईल.</p> <p>सदर निवड कार्यशाळेमध्ये शिक्षकांचे आशय ज्ञान, अध्यापन कौशल्य, प्रभाव पडण्याची क्षमता, प्रेरित करण्याची क्षमता, सहकार्य वृत्ती, सांघिक कार्य करण्याची क्षमता आणि विद्यार्थ्यांच्या समोर उच्च ध्येय ठेवण्याची व ते साध्य करण्याची क्षमता याचा व इतर बाबींची चाचपणी केली जाईल. ही निवड कार्यशाळा आंतरराष्ट्रीय गुणवत्ता कक्ष, महाराष्ट्र विद्या प्राधिकरण मार्फत राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील नामांकित NGO च्या सहकार्याने आयोजित करण्यात येईल.</p>

७. आंतरराष्ट्रीय शाळा निर्मिती, शिक्षक निवड प्रक्रिया या सर्वासाठी राज्यस्तरावर आयुक्त (शिक्षण) हे प्रमुख असतील.

८. आंतरराष्ट्रीय गुणवत्ता कक्ष, महाराष्ट्रविद्या प्राधिकरण, पुणे यांच्यावर आंतरराष्ट्रीय शाळा शिक्षक निवड समन्वय इत्यादी संबंधी, निवड प्रक्रिया पूर्ण करण्याची जबाबदारी राहिल.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१७११३०१७२४१८५०२१ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(नंदकुमार)
प्रधान सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत, माहितीसाठी व आवश्यक त्या कार्यवाहीसाठी अग्रेषित.

१. मा. राज्यपालांचे सचिव, राजभवन, मुंबई.
२. मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
३. मा. विरोधी पक्ष नेता, (विधान सभा/ विधान परिषद), विधानभवन, मुंबई.
४. सर्व मा. विधान सभा सदस्य/ विधान परिषद सदस्य, विधानभवन, मुंबई.
५. मा. प्रधान सचिव, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
६. मा. प्रधान सचिव, पाणीपुवठा व स्वच्छता विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
७. मा. प्रधान सचिव, नगर विकास(२) विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
८. मा. प्रधान सचिव, सार्वजनिक आरोग्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
९. मा. सचिव, ग्रामविकास व जलसंधारण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१०. मा. सचिव, महिला व बालविकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
११. मा. आयुक्त शिक्षण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
१२. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, सर्व जिल्हा परिषदा.
१३. राज्य प्रकल्प संचालक, महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद, मुंबई.
१४. मा. मंत्री, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग यांचे यांचे विशेष कार्य अधिकारी, मुंबई.
१५. संचालक, विद्या प्राधिकरण, पुणे.
१६. शिक्षण संचालक (माध्य. व उच्च माध्य.), शिक्षण संचालनालय, पुणे .
१७. शिक्षण संचालक (प्राथमिक), महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
१८. शिक्षण संचालक, अल्पसंख्याक व प्रौढ शिक्षण संचालनालय, पुणे
१९. अध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ, पुणे.

२०. विभागीय शिक्षण उपसंचालक (सर्व)
२१. शिक्षणाधिकारी सर्व(माध्यमिक, प्राथमिक, निरंतर)
२२. शिक्षण निरीक्षक (उत्तर/दक्षिण/पश्चिम), मुंबई.
२३. जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था (सर्व)